

**Матэрыялы да складання
беларуска-англійскага слоўніка прыказак**

Максімава Вікторыя Алегаўна

студэнт 5 курса факультэта замежных моў

Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова

(г. Магілёў, Беларусь)

ling-msu@mail.ru

Анотацыя. Падрыхтаваны матэрыялы да беларуска-англійскага слоўніка парэміялагічных адзінак. Англійскія эквіваленты беларускіх прыказак размежаваны паводле змяшчэння іх лексічна-граматычнага і семантычнага супадзення з беларускімі адзінкамі.

Ключавыя словы: англійская мова, беларуская мова, парэміялогія, прыказкі, перакладны слоўнік.

Abstract. The article prepares materials for the Belarusian-English dictionary of paremiological units. English equivalents of the Belarusian proverbs are placed in order of reduction of their lexical, grammatical and semantic overlap with the Belarusian ones.

Keywords: the English language, the Belarusian language, paremiology, proverbs, translation dictionary.

Міжмоўныя супадзенні па форме зместава не эквівалентных парэмій вельмі рэдкая з'ява. Увогуле пры параўнанні парэміялагічных адзінак розных моў істотна пераважаюць супадзенні ў плане зместу, чым у фармальным плане, а не наадварот. Гэта можна вытлумачыць не толькі прынцыповай агульнасцю парэміялагічных сістэм у адлюстраванні тых заканамернасцей рэчаіснасці, якія эпістэмалагічна актуальныя для чалавека, незалежна ад яго прыналежнасці да той ці іншай этнічнай ці нацыянальнай культуры, але і тоеснасцю саміх маўленча-мысленчых спосабаў іх вызначэння і фармулявання. Пры гэтым канкрэтныя моўныя сродкі адлюстравання агульных заканамернасцей рэчаіснасці звычайна адрозніваюцца ў кожнай мове.

З мноства парэміялагічных адзінак, якія супадаюць у зместавым плане, найбольшую цікавасць пры міжмоўным супастаўленні выклікаюць тыя, змест якіх цалкам супадае незалежна ад іх магчымага супадзення або несупадзення ў фармальным плане, і тыя, змест якіх супадае толькі часткова, а фармальны план цалкам не супадае (чатыры першыя тыпы паводле прапанаванай класіфікацыі міжмоўных падабенстваў і разыходжанняў зместавага і фармальнага планаў парэмій). Параўн.: англ. *All is not gold that glitters* і эквіваленты бел. (1) супадае цалкам як паводле зместу, так і па форме – *Не ўсё тое золата, што блішчыць*; (2) супадае цалкам паводле зместу і толькі часткова па форме – *Не ўсё тое золата, што свеціць*; (3) супадае цалкам паводле зместу і не супадае па форме – *Не ўсё мёд, што салодкае* або *Не ўсё тое смачна, што ўзрачна*; (4) супадае часткова паводле зместу і не супадае па форме – *Не кожная блішчастая стрэльба добра страляе*.

Выпадкі частковага міжмоўнага супадзення зместу парэмій пры іх поўным або частковым супадзенні ў фармальным плане з'яўляюцца вынікам агульнага паходжання або іншамоўнага запазычання такіх парэмій і не лічацца паказальнымі пры супастаўленні парэміялагічных адзінак розных моў з прычыны непрадуктыўнасці развіцця аманімічных адносін паміж прыказкамі.

Слоўнікавы артыкул у беларуска-англійскім слоўніку прыказак мае складацца з наступных кампанентаў: (1) беларуская прыказка, паводле формы, зафіксаванай у слоўніках беларускіх прыказак [1; 2]; (2) пераклад беларускай прыказкі на англійскую мову; (3) тлумачэнне значэння беларускай прыказкі; (4) сінанімічныя загаловаўкавай парэміі беларускія прыказкі (калі ёсць); (5) англійскія адпаведнікі, паводле формы, зафіксаванай ў слоўніках англійскіх прыказак [3; 4]; (6) блізкія па сэнсе загаловаўкавай парэміі беларускія прыказкі (калі ёсць) [5].

Аб'ектам даследавання паслужылі беларускія парэміялагічныя адзінкі з «Англа-беларускага парэміялагічнага слоўніка» пад рэдакцыяй Я.Я. Іванова [6], і ў прыватнасці тыя, што былі выбраны аўтарам з «Слоўніку беларускіх прыказак» Лепешева І.Я., Якалцэвіча М.А. [1] і «Малым Руска-беларускім слоўніку прыказак, прымавак і фразем» Сацько З. [2], з пазначэннем у круглых дужках іх скарачонай назвы (ЛЯ / С) і парадкавага нумара прыказкі ў гэтым выданні.

Англійскія адпаведнікі для беларускіх парэміялагічных адзінак былі падабраны з даведніка Kuskovskaya «English proverbs and sayings» [3] і «The Concise Oxford Dictionary of Proverbs» [4], з пазначэннем у круглых дужках іх скарачонай назвы (К / CODP) і парадкавага нумара прыказкі ў гэтым выданні.

Англійскія адпаведнікі падаюцца ў слоўнікавым артыкуле паводле памяншэння іх лексічнага і/або граматычнага і семантычнага супадзення з беларускай парэміяй і размяжоўваюцца на чатыры асноўныя тыпы міжмоўных парэміялагічных адпаведнікаў, якія вылучаюцца з дапамогай параграфемных сродкаў – набору сімвалаў матэматычнай логікі (= прыказкі супадаюць цалкам як паводле значэння, так і па лексічна-граматычнай структуры; ≡ прыказкі супадаюць цалкам паводле значэння і часткова па лексічна-граматычнай структуры; ~ прыказкі супадаюць цалкам паводле значэння і не супадаюць па лексічна-граматычнай структуры; ≈ прыказкі супадаюць часткова паводле значэння і не супадаюць па лексічна-граматычнай структуры) [6].

Ніжэй падаюцца ўзоры лексікаграфічнага апісання парэміялагічных адзінак у беларуска-англійскім слоўніку прыказак (слоўнікавыя артыкулы даюцца ў скарачаным выглядзе).

Цяжка пачаць, ды лёгка канчаць (С 23-180) ♦ It is difficult to start a deal, but easy to finish

~ All things are difficult before they are easy (K 262)

~ A good beginning makes a good ending (K 710) [CODP 141]

- ~ It is the first step that costs (K 714)
- ≈ Well begun is half done (K 711) [CODP 349]

Конь на чатырох нагах < і то> спатыкаецца (ЛЯ 206-207) ♦ A horse has four legs, but still stumbles

- ≡ A horse stumbles that has four legs (K 132)
- ~ Even Homer sometimes nods (K 133)
- ~ Homer sometimes nods [CODP 164]
- ~ A good marksman may miss (K 135)
- ≈ To err is human (K 134) [CODP 100]

Не вучы ақуня (качаня) плаваць (С 31-265) ♦ Do not teach a perch to swim

- ≡ Don't teach fishes to swim (K 223)
- ~ Do not teach your grandmother to suck eggs [CODP 319]

Беларуска-англійскі парэміялагічны слоўнік прызначаны ў першую чаргу для беларускамоўных студэнтаў універсітэтаў, што вывучаюць англійскую мову як замежную, а таксама ўсіх, хто валодае англійскай мовай і цікавіцца беларускай мовай і культурай.

Спіс літаратуры

1. **Лепешаў, І.Я.** Слоўнік беларускіх прыказак / І.Я. Лепешаў, М.А. Якалцэвіч. – 2-е выд., дап. – Мінск : Беларуская навука, 2002. – 511 с.
2. **Санько, З.Ф.** Малы руска-беларускім слоўнік прыказак, прымавак і фразем / З.Ф. Санько. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 218 с.
3. **Kuskovskaya, S.F.** English proverbs and sayings / S.F. Kuskovskaya. – Minsk : Vysheishaya Shkola Publishers, 1987. – 253 p.
4. The Concise Oxford Dictionary of Proverbs. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 364 p.
5. **Іваноў, Я.Я.** Англійскія эквіваленты беларускіх прыказак (лексікаграфічны аспект) / Я.Я. Іваноў, В.А. Максімава // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. статей / под ред. Е.Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А.А. Кулешова, 2016. – С. 191–196.
6. **Іваноў, Я.Я.** Англа-беларускі парэміялагічны слоўнік = English-Belarusian Paremiological Dictionary / Я.Я. Іваноў [і інш.] ; пад рэд. Я.Я. Иванова. – Могилёў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2009. – 240 с.